

Književnost

Alojz Gradnik: Italijanska lirika. (UP, Ljubljana 1940.)

Naš knjižni trg izkazuje sorazmerno pičlo število prevodov iz italijanščine. Vzrok temu leži večidel v značaju italijanske književnosti same. Polje italijanskega uspešnega literarnega udejstvovanja ni roman, temveč je osredotočeno drugje, in to predvsem v liriki ter v poeziji na splošno. Ker pa je poezija literarna vrsta, ki je večina povprečnih bralcev ne sprejema s takim interesom kot roman ali novelo, je razumljivo, da predstavlja izbor pesništva v prevodu v nekem oziru, in to zlasti v naših razmerah, obremenitev in riziko za založnico, kljub visokemu kulturnemu pomenu, ki ga taka izdaja utegne imeti. Prav in hvalevredno je, da se je založba »Umetniška propaganda« odločila, da izda ta prevod lirike; prav pa je tudi, da je bila zbirka poverjena pesniku Gradniku, čigar vrline so vsakemu poznavalcu njegovih bodisi originalnih ali prevedenih pesniških del itak dobro znane.

Knjiga prevodov iz italijanske lirike obsega skoraj 400 strani. V nji je Gradnik zbral pesmi dvainosemdesetih različnih avtorjev, katerim je po njih pomembnosti odkazal večinoma pravo mesto. Veliko število od teh prevodov smo zadnja leta srečali že po različnih naših revijah (Ljubljanski Zvon, Umetnost itd.), nekaj pa jih je za izbor na novo prevedenih.

Kakor gotovo je na splošno mogoče in popolnoma upravičeno reči, da so prevodi prav dobri, tako pa je z druge strani prav razumljivo, da se ob takem številu in raznolikosti pesniških narav, ta ali ona prevajalčevi naravi in njegovemu življenjskemu občutju manj prilega in da zaradi tega tudi vsi prevodi ne morejo biti enakovredni. Preden pa preidem na nekatere primere podrobne obravnave posameznih prevodov — vseh iz razumljivih razlogov tu ne morem razčlenjevati — bom moral podati nekaj opazk, ki se tičejo ureditve antologije.

Za primerjavo Gradnikovemu izboru mi služi sličen hrvatski izbor »Talijska lirika«, ki je izšla v zbirki »Zabavna biblioteka« in sta jo uredila O. Delorko in A. Nizeteo. Na podlagi te antologije, ki je izvrstno urejena, je mogoče očitati Gradnikovi predvsem veliko subjektivnost. Vzrok leži pač v tem, da je prevajalec in obenem urejevalec slovenskega izbora en sam, dočim je omenjeni hrvatski izbor kolektivno delo, saj vključuje prevode nič manj kakor osem-

najstih različnih prevajalcev, urednika njegova pa sta vrh tega dva. Zaradi tega služi hrvatski izbor prav izvrstno tistemu — *sit venia verbo* — didaktičnemu namenu, ki mu vsaka antologija mora služiti, v tem smislu namreč, da ohrani vseskozi razvidnost ter da more biti nepoučenemu bralcu jasen in zlahka pregleden kažipot med tolikimi imeni, ki so mu zvečine neznana. Naš izbor zlasti v svojem drugem delu dostikrat vzbuja vtis, da ta smoter zanemarja in na škodo preglednosti ne loči važnega od manj važnega. S tem nikakor nočem trditi, da antologija taka, kakršna je, ne bi bila sprejemljiva, marveč bi prevajalec mogel ta videz prenatrpanosti in nepreglednosti rešiti na drug način, to je z izčrpnim uvodom in opazkami o posameznih avtorjih, kajti uvod in opombe, ki so knjigi pridejane, so pač preskope, da bi čitatelju v zadovoljivi meri služile v orientacijo. Ista subjektivnost in samovoljnost se kaže dalje v izberi pesmi in njihovih oblik. Prevladujoča oblika v »Italijanski liriki«, zlasti v njenem prvem delu, je sonet. Vemo, da je sonet Gradniku priljubljena oblika, vendar pa to zopet škoduje omenjenemu namenu antologije. Čudim se, da v izbor ni uvrščena nobena Dantejeva ali Petrarцова kancona, zlasti pa ne toli značilna Guinizellijeva »Al cor gentil ripara sempre amore«. Iz vseh teh pomanjkljivosti sledi, da je »Italijanska lirika« nastala le preveč kot plod slučajno prevedenih in nesmotrno pod imeni posameznih avtorjev zbranih pesmi.

Prehajam k analizi nekaterih važnejših pesmi. Na čelu izbora stoji znamenita Frančiškova »Hvalnica stvarstva«. Po primerjavi Gradnikovega prevoda s prevodom dr. G. Pečjaka, ki ga je Ušeničnik sprejel v svojo »Knjigo o življenju« (gl. dr. Aleš Ušeničnik: Izbrani spisi, zv. X.), je vidna razlika na prvi pogled. Gradnikov je točnejši, dobesednejši, obenem pa prekaša prvega po vznesenosti in pesniški sili izraza, česar tudi Pečjakovemu mestoma ne moremo povsem odrekati. Po »Hvalnici stvarstvu« je Gradnik uvrstil drugi primer umbrijske religiozne »laude«, t. j. »Pesem o revščini« blaženega Jacoponeja iz Todija. Pesem je sestavljena iz štirivrstičnih kitic. Skoraj v vseh kiticah dolge pesmi nosijo prve tri vrstice sleherne od njih isto rimo ali pa vsaj asonanco. Končne vrstice posameznih kitic se skoraj brez izjeme vse med seboj rimajo, na primer:

quanto ti deggiamo amare!

*

et al bere et al mangiare.

*

vi si aggiunge un po' di sale.

Gradnik originalnega rimnega sistema ni ohranil, pač pa je ustvaril zdaj pare rim, zdaj kitice z oklepajočimi rimami. S tem pa je precej grešil proti vernosti do izvirnika, če pomislimo na to, da je oblika, kakršno lauda ima, podedovana od liturgične sekvence, ki je naslednica latinske himne. Ta, v pretežni večini štirivrstična pesem, je imela v pogledu rim prav iste značilnosti kot Jacoponejeva »Pesem o revščini« in je zadnja vrstica vsake kitice tvorila nekaj pripev, ki ga je ljudstvo v cerkvi pelo za duhovnikom. Ta vrstica, ki se s svojo rimo razlikuje od ostalih treh v kitici, ima še svojo posebno funkcijsko vrednost, to namreč, da blaži preposkočen ritem pesmi, ki bi nastal z istimi rimami v vseh štirih verzih kitice. Žal, je tak ritem v Gradnikovem sicer mojstrskem prevodu pesmi le preveč opazen in nekoliko kvari asketski značaj pesmi.

Med Guinizellijevimi pesmimi manjka, kakor sem že omenil, znamenita »Al cor gentil«, uvrščena pa sta v zbirko dva njegova soneta. V sonetu »Pur a pensar me par gran meraviglia« prevesti verz »d'adagiarsi ciascuno s'assottiglia«, z »vsak misli le na pečene kopune«, je preveč prosto in izvirniku neodgovarjajoče, preveč drastično. Omembe vredni so dalje prevodi treh sonetov izvirnega satirika Cecca Angiolierija. Od Dantejevih sonetov je sprejetih v izbor enajst, deloma vzeti iz »Vite nuove«, deloma pa izmed ostalih. Pri tej priliki naj omenim, da Gradnik v nobenem sonetu, kolikor jih je v knjigi prevedenih, ni ohranil strogo klasične oblike, ki zahteva rimno shemo ABBA, ABBA, CDC, DCD, pač pa je vse moderniziral in ustvaril nešteto različic. Prevod najbolj popularne Dantejeve »Tanto gentile e tanto onesta pare« se mi zdi v prevodu le medel

odsev izvirnika. Zanimivo in poučno bi bilo primerjati Gradnikove prevode iz »Božanske komedije« z ostalimi našimi prevodi, da je katerega od njih sprejel v svoj izbor, saj bi to tudi prav lahko storil, ne da bi se mu bilo treba izneveriti naslovu knjige, saj lirična mesta v »Komediji« niso redka. Poleg dobrih prevodov iz Petrarke moram opozoriti predvsem na izredno uspelo ponašeno dionizično pesem Lorenza de' Medici »O kako mladost je krasna« in zlasti na lapidarne prevode Michelangelovih sonetov, ki jih iz neznanih vzrokov zlepa ni moči najti v italijanskih pesniških izborih, ki pa jih je po sili izraza in pristnosti občutja mogoče postaviti ob stran delom največjih lirikov. V antologiji imamo devet njegovih sonetov. Po mojem mnenju so prevodi le-teh najbolj dognani in formalno izdelani. Za primer navajam samo kitico iz melanholične elegije »O notte, o dolce tempo, benchè nero«:

Michelangelo: Tu mozzi e tronchi ogni stanco pensiero
Che l' umid' ombra e ogni quiete appalta
E dall' infima parte alla più alta
In sogno spesso porti, ov' ire spero.

Gradnik: Ti skrhaš vsake trudne misli ost
in z rosno senco vsrkaš vse težave,
in iz nižav nas nosiš v snu v višave,
kjer tudi jaz nekoč bi rad bil gost.

Od velikih renesančnih pesnikov so v izboru nadalje vredno zastopani še dubrovniški škof Lodovico Beccadelli, od čigar pesniške korespondence z Michelangelom imamo tri sonete, dalje Vittoria Colonna, Gaspara Stampa, Campanella, Torquato Tasso (sedem pesmi), Marino in Pietro Gradenico, pogrešam pa enega največjih — Ariosta.

Preko Parinija in Foscola prehajamo nato v romantično dobo z Manzoniem (Peti maj), Giustijem in zlasti z Leopardijem, enim izmed največjih lirikov zadnjega stoletja v vsej svetovni književnosti. Gradnik mu je odmeril 22 strani svoje knjige in obenem prevel vse najboljše in najznačilnejše njegove pesmi (Nočni spev pastirja, blodečega v Aziji, Neskončnost, Silviji, Samotni vrabec, Večer na dan praznika, Poslednji Saffin spev, itd.). V splošnem zelo uspelo.

Dobro polovico knjige je Gradnik namenil moderni poeziji. Tu zaslužijo posebno pozornost prevodi iz Carduccija (Rim, Poletni sen, Vol, itd.), Pascolija (Puščavnik, Večer pred praznikom, Slepec) in d'Annunzija (Z griča Pincia, Fiesolanski večer, Prato, Ravena, Blazni let). Njegova nežna razpoloženska pesem »Dež v borovem gaju« je gotovo ena izmed najboljše prevedenih v celotni zbirki in ni preveč, če trdimo, da je prevod izrazno adekvaten originalu. Poleg teh glavnih predstavnikov italijanske moderne poezije, omenjam še prevode iz Ade Negri (Vrnitev o božiču, Prisilna selitev, Zahvala, Spomin), Alda Palazzeschija (Bolni studenec), Corazzinija, Ungarettija, Bettija itd.

Na kraju omenjam še viden namen zbiratelja in prevajalca, uvrstiti v izbor čim več pesmi, ki imajo kakršen koli odnos do naše zemlje (prim. Pietro Gradenico, Ardengo Soffici: Na plavem nebu Kobiljeka, Umberto Saba: Caffè Tergeste, Alberto de Brosenbach: Odhod na bojišče, itd.).

Uvod je knjigi napisal Božidar Borko.

B. Stopar.

Vojeslav Molè: Umetnost. Njeno obličje in izraz. Ljubljana 1941. Izdala Slovenska Matica. Str. 248. Sl. 102. Knjigi je dodana Bibliografska opomnja, Seznam slik in Kazalo.

Naše umetnostnozgodovinsko slovstvo se živahno razvija. K Iz. Cankarjevi Sistematici stila in Fr. Steletovi Zgodovini umetnosti zapadne Evrope smo dobili s pričujočo knjigo tretje obširnejše delo teoretičnega umetnostnozgodovinskega značaja. V okviru »umetnosti« nam razgrne avtor v glavnem probleme zapadnoevropske umetnostne zgodovine, ki pa sežejo po svojem bistvu tudi v ostala svetovna umetnostna območja. Na ta način je avtor uresničil tudi drugi namen knjige, da namreč pokaže zvezo umetnosti z življenjem ter tako omogoči razglede na to prevažno obliko kulture tudi s čisto človeškega, neposrednega gledanja.